

PRIVREDNA / GOSPODARSKA
KOMORA FEDERACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE

Broj 81 * Godina X * juni/lipanj 2009.

GLASNIK

ISSN 1840-0310

"BH INCCO" d.o.o. Sarajevo

Konstituirajuća skupština privrednog društva

U P/GKFBiH

**Prva javna rasprava o Prednacrtu zakona
o javno-privatnom partnerstvu**

Konstituirajuća skupština privrednog društva

Period nakon rata u Bosni i Hercegovini, kada je u pitanju privreda općenito, a samim tim i građevinski sektor, obilježen je transformacijom kompletnog sistema. Akcent je stavljen na jačanje malih i srednjih preduzeća, pri čemu su, ionako ratom oslabljeni, „građevinski“ giganti počeli da se postepeno gase.

Mali je broj onih koji su sačuvali punu uposlenost kapaciteta, bar djelomično obnovili tehnologiju i nastavili dalje. Razvijanje privrede po osnovu sistema malih i srednjih preduzeća dobra je zamisao, ukoliko se na formu „mala“ i „srednja“ preduzeća ne stavi tačka. Neophodna je podrška njihovom daljem razvoju i stvaranju velikih potencijala, osposobljenih da budu konkurentni na tenderima, kako u zemlji tako i u inozemstvu. Ovakav sistem razvijanja privrede morala je pratiti i kvalitetnija zakonska regulativa, koja bi spriječila nelojalnu konkurenciju na tenderima i raštrkanost građevinara na ionako malom bh. tržištu.

Danas je u Federaciji BiH 1.900 privrednih društava registriranih sa osnovnom djelatnošću građevinarstva. O broju nezaposlenih ili trendu otpuštanja radnika ne možemo precizno govoriti, jer siva ekonomija ne dozvoljava praćenje ovih parametara u privredi. Reklo bi se da nam se ovakav sistem razvoja poduzetništva i nije baš

pokazao učinkovit. Posljednjom uredbom o građenju u FBiH propisano je da građevinsko društvo, da bi dobilo licencu, mora imati šest diplomiranih inženjera, sa pet godina iskustva i položenim stručnim ispitom, za objekte od značaja za FBiH. Postavlja se pitanje: Koliko, od ukupno 1.900 registriranih građevinskih društava, može zadovoljiti ovaj uvjet?

Da li je ovo prijelaz na razvijanje sasvim novog sistema tržišta u građevinarstvu?

Jedno je sigurno - građevinari se moraju „okrupnjavati“ i prilagoditi se novim propisima, kako bi sačuvali vlastitu egzistenciju. Neophodan je jedan sasvim drugačiji oblik organizovanja, u odnosu na dosadašnju samoinicijativnu i individualnu organizaciju, koju je obilježila snažna disperzija na tržištu.

Integraciju i zajedništvo u ovom sektoru privrede, kroz formu zajedničkog formiranja novog privrednog društva, inicirala je „BAG Grupacija“ (Grupacija preduzeća koja po osnovu detašmana izvode radove u SR Njemačkoj). Ovakva poslovna inicijativa je naišla na snažnu podršku privrednika / članica Grupacije, koji su u ovoj ideji prepoznali interes jačanja vlastitog poduzetništva i prevazilaženja loših okolnosti na tržištu, izazvanih ekonomskom krizom.

Privredno društvo koje nosi naziv „BH INGCO“ d.o.o. Sarajevo imalo je svoju Konstituirajuću skupštinu 6. juna, u hotelu „Grand“ Sarajevo. Na Skupštini, uz prisustvo notara Đemaludina Mutapčića, ugovor o osnivanju društva potpisalo je 26 privrednih društava, koja zajednički mogu ponuditi kompletnu realizaciju ugovora u građevinarstvu. Ovo je prvi put u BiH da se na jednom projektu okupilo 26 društava, koja su u prošloj godini imala zajedničku realizaciju poslovanja oko 300 miliona KM. Ukupan osnivački ulog privrednog društva „BH INGCO“ je 176.000 KM, što će omogućiti kvalitetan početak rada. Osnivači su privredna društva, koja već dugi niz godina posluju na domaćem i inozemnom tržištu, a koja obavljaju različite poddjelatnosti u građevinarstvu: grube građevinske

radove, elektro- i vodo-instalacije, zanatske radove, hidroizolaterske radove, termičku izolaciju, rigips radove, montažu liftova, zavarivačke radove, centralno grijanje... S obzirom na potencijal i mogućnosti koje nudi kada je u pitanju izvođenje radova, prioritet ovog društva su upravo veliki projekti, na kojima ova društva - osnivači samostalno ne mogu aplicirati niti zadovoljiti uvjete tendera. Pored inženjeringa, u svom opisu osnovne djelatnosti „BH INGCO” ima i obavljanje konsalting i administrativno-tehničkih usluga za privredna društva koja izvođe radove na domaćem i inotrižistu, a koja su u dosadašnjem periodu usluge ove vrste plaćala uglavnom stranim kompanijama ili upošljavala osobe za ovaj dio poslova. U ovom slučaju, sredstva se vraćaju u BiH, a interes osnivača, kroz ovaj organizacioni oblik, je objedinjen.

Za predsjednika Skupštine društva imenovan je Šahim Zukić, ispred privrednog društva „Umel” iz Tuzle.

Logo „BH INGCO” društva označen je plavo-žutom kombinacijom boja, što simbolizira sam predznak i govori da je riječ o čisto bh. kapitalu. Na prigodnoj svečanosti osnivačima su se obratili i Avdo Rapa, potpredsjednik Privredne komore FBiH, koji je podržao ovaj vid udruživanja privrednika, direktor Branimir Jazbec, te prokuristi Društva Šekib Husremović i Dženana Avdić, ohrabrujući ovu poslovnu inicijativu s nadom da će naići na razumijevanje i podršku i kod nadležnih institucija u BiH i potencijalnih investitora.

*Dženana Avdić
dj.avdic@kfbih.com*

Konzorcij proizvođača građevinske stolarije FBiH

Zajednički nastup na inotrižistu

Proizvođači građevinske stolarije u FBiH odlučili su da udruže snage u cilju boljeg nastupa na domaćem i svjetskom tržištu. Na osnovu inicijative nekih od proizvođača iz pomenute branše, a u koordinaciji Privredne / Gospodarske komore FBiH, krajem marta je održan sastanak radi formiranja konzorcija i zajedničkog nastupa na ino i domaćem tržištu. Dosad je interes iskazalo oko 20 kompanija ove djelatnosti, a ostavlja se mogućnost i drugima da se prijave.

Imajući na umu jedinstven interes za suradnju i partnerstvo u okviru ovog projekta, formiranje konzorcija je izraz spremnosti naših kompanija da se zajednički pojave na velikim gradilištima u svijetu. Istaknut je primjer dobrog organiziranja konzorcija građevinarstva.

Proizvodnja građevinske stolarije od drveta, PVC i aluminijske stolarije bitna je djelatnost koja prati građevinarstvo i ima velike izvozne mogućnosti. Na sastanku je rečeno da će ovaj konzorcij obuhvatiti proizvođače i iz cijele BiH.

S obzirom da se otvaraju vrata velikim gradilištima u Sjevernoj Africi, Bliskom Istoku, Iranu, EU i zemljama okruženja, bit će povećana mogućnost dobijanja poslova i apliciranja na javne tendere u tim zemljama.

Inače, u 2008. izvoz je iznosio oko 30 miliona KM drvene, te 47 miliona PVC stolarije. Istovremeno, uvoz je iznosio oko 16 miliona KM drvene i oko 35 miliona PVC stolarije.

Slična su kretanja i u prva tri mjeseca ove godine - izvoz je iznosio 5,5 miliona KM drvene stolarije, a za PVC oko sedam miliona KM; a uvoz 1,2 miliona KM drvene i oko 3,5 miliona KM PVC stolarije.

Potpisivanjem sporazuma o konzorciju, proizvođači građevinske stolarije u FBiH se nadaju još boljim poslovnim rezultatima i upečatljivijim brojkama.

Šemsa Alimanović

GLASNIK

Privredna / Gospodarska komora
Federacije Bosne i Hercegovine
List izlazi mjesečno
Godina X
Broj 81
juni/lipanj 2009.
GLASNIK uređuje
Redakcijski kolegij:
Željana Bevanda,
glavni urednik,
Amela Kečo,
odgovorni urednik,
članovi:
Mira Idrizović,
Šemsa Alimanović,
Ljubo Dadić

i Meliha Velić,
sekretar Redakcije.

Adresa:

Privredna / Gospodarska
komora FBiH
- za Glasnik -
71000 Sarajevo
Branislava Đurđeva 10/IV
Kontakt osoba: Meliha Velić
Telefon: 033/214-315
E-mail: m.velic@kfbih.com

Telefoni:

033/663-370 (centrala)
033/217-782
Faks: 033/217-783
www.kfbih.com

Izdavač:

"Privredna štampa" d.o.o. Sarajevo

Općinski sud
Sarajevo
UF/1-2219/05,
RB 1-3018
Identifikacioni broj
4200088140005
Identifikacioni broj PDV
200088140005
DTP: "Privredna štampa"
Štampa: "ARKA PRESS" d.o.o
Sarajevo,
Hamdije Čemerlića 43
Besplatan primjerak

Sastanak predsjednika privrednih komora bivših jugoslovenskih republika i CEFTA zemalja

Od 2001. godine na nivou privrednih komora zemalja nastalih disolucijom bivše SFRJ tradicionalno se organiziraju susreti predsjednika privrednih komora. Oni su doprinijeli unaprjeđenju odnosa i predstavljaju pravo mjesto za razgovor o problemima u vezi sa ekonomskim razvojem zemalja regiona.

Ove godine je uloga domaćina tradicionalnom susretu predsjednika privrednih komora bivših jugoslovenskih republika pripala Privrednoj komori Srbije. Sastanak je organiziran u sjedištu Komore Srbije u Beogradu, a tema su bile aktivnosti privrednih komora u prevazilaženju negativnih efekata svjetske ekonomske krize na poslovanje privrede.

Nakon rasprave, potpisana je zajednička izjava, koja u integralnom tekstu glasi:

1. Susreti predsjednika privrednih komora, koji se u kontinuitetu održavaju od 2001. godine, doprinose unaprjeđenju regionalne saradnje i predstavljaju pravo mjesto za razgovor o problemima u vezi sa ekonomskim razvojem zemalja regiona.

2. Svjetska ekonomska kriza uveliko se osjeća i u zemljama regiona. Pad privredne aktivnosti,

uzrokovan globalnom recesijom, dovodi do smanjenja spoljnotrgovinske razmjene, kako na globalnom nivou, tako i u Evropi i regionu. U 2009. se očekuje smanjenje trgovinske razmjene, imajući u vidu pad tražnje u svim zemljama regiona, kao i otežano finansiranje uvoza i pad privredne aktivnosti.

3. Jedan od načina borbe protiv krize može i treba da bude veća i kvalitetnija međusobna privredna saradnja u regionu, odnosno razvoj regionalne ekonomije.

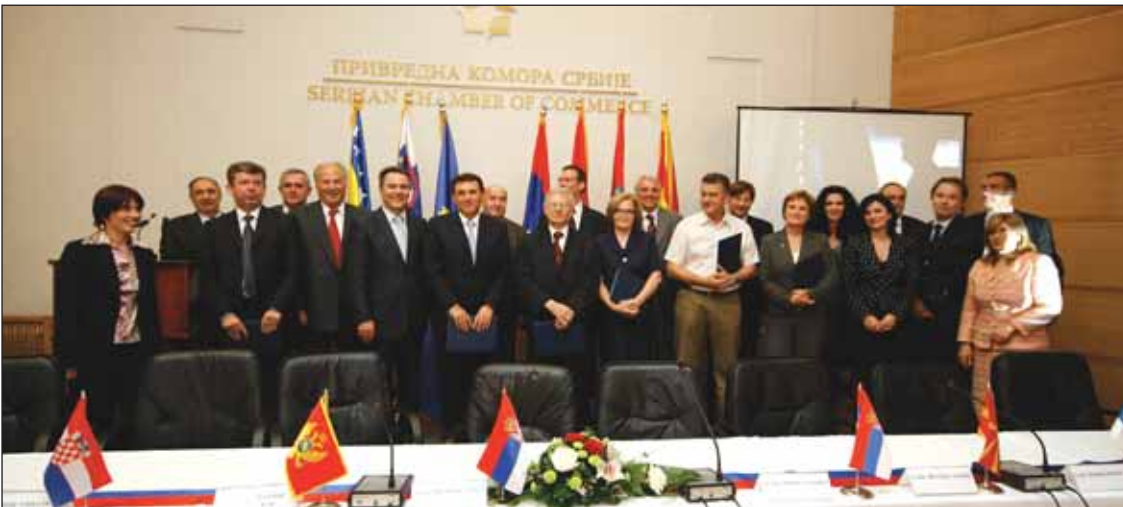
4. Očekuje se da u nastaloj situaciji na poslovnu klimu regiona pozitivno dđeluje primjena CEFTA sporazuma, koji je od novembra 2007. godine zamišenio i unapriđedio ranije potpisane bilateralne ugovore i doveo do intenziviranja robne razmjene.

5. Trgovina u regionu opterećena je brojnim preprekama koje predstavljaju smetnju slobodnoj trgovini i otežavaju stvaranje zone slobodne trgovine u skladu sa CEFTA sporazumom.

6. Međusobno nepriznavanje certifikata o kvalitetu (sanitarni, fitosanitarni, veterinarski i certifikati za industrijske proizvode koji podliježu primjeni nacionalnih propisa) predstavlja ozbiljan problem za privredu i trgovinsku razmjenu.

7. Privredne komore regiona su saglasne da prioritetno treba rješavati probleme međusobnog

neprihvatanja sertifikata o kvalitetu za poljoprivredne proizvode sklapanjem odgovarajućih sporazuma u saradnji sa CEFTA Sekretarijatom.

8. Privredne komore podstiču sektorsko povezivanje i stvaranje regionalnih sektorskih asocijacija, u cilju većeg korišćenja i primjene dijagonalne kumulacije porijekla robe, regionalno povezivanje klastera, kao i regionalnu saradnju u oblasti zaštite životne sredine.

9. Potrebna je dosljedna, potpuna i efikasna primjena CEFTA sporazuma. Bescarinska trgovina i ujednačavanje uslova poslovanja, u skladu sa pravilima STO i standardima EU, doprinijet će povećanju proizvodnje i zaposlenosti, širem asortimanu roba, većoj konkurentnosti i značajnijem prilivu investicija u region.

10. Podržava se prijedlog Privredne komore Srbije da se razmotri mogućnost za uključenje Republike Srbije u dijagonalnu kumulaciju porijekla ugrađenih materijala sa porijeklom iz EU. To bi omogućilo Srbiji da robu sa tako kumuliranim porijeklom sa EU izvozi u okviru teritorija zemalja CEFTA. Navedenu inicijativu uputila je Uprava carine Srbije nadležnim carinskim organima regiona.

Privredne komore regiona će napraviti poseban program u vezi sa potrebom većeg korišćenja dijagonalne kumulacije porijekla.

11. Upravo usvojen Zakon o zaštiti domaće proizvodnje u Parlamentu BiH, kojim se uvode pune carine na uvoz određenih poljoprivrednih proizvoda iz Srbije i Hrvatske, nije u duhu CEFTA sporazuma. Ovakve i slične probleme treba prevashodno rješavati na bilateralnoj osnovi, u skladu sa odgovarajućom procedurom koja je predviđena Sporazumom.

12. Privredne komore regiona treba da nastave i intenziviraju saradnju u okviru Foruma privrednih komora. Različita dinamika harmonizacije propisa u pojedinim zemljama ne treba

da utiče na kvalitet međusobne regionalne trgovine.

13. U cilju razvoja regionalne ekonomije, privredne komore aktivnost treba da usmjere na definisanje i realizaciju zajedničkih projekata i nastupa na trećim tržištima.

14. Aktivnosti privrednih komora i dalje treba da budu usmjerene na pokretanju inicijativa za donošenje zakona iz oblasti privrede prema izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, čime se utiče na poslovnu klimu i doprinosi unapređenju privredno-sistemskog ambijenta.

15. Privredne komore treba da nastave da podstiču razmjenu poslovnih informacija, kontakte između poslovnih partnera, organizuju susrete privrednih delegacija, sajmove i izložbe, kao i druge manifestacije u zemljama regiona.

16. Privredne komore maksimalno će doprinijeti razvoju ekonomske saradnje i trgovine i stvaranju jedinstvenog trgovinskog prostora u ovom dijelu Evrope. U tom procesu, privredne komore očekuju da budu važan partner vladama, EU, Savjetu za regionalnu saradnju, kao i svim drugim subjektima koji podržavaju i učestvuju u izgradnji i uspostavljanju zone slobodne trgovine u regionu.

17. Tradicionalna upućenost naših zemalja na saradnju, kao i primjena CEFTA sporazuma predstavljaju osnovu za povećanje robne razmjene i uspostavljanje viših oblika međusobne privredne saradnje.

Sve komore iz regiona će sa tekstom navedene izjave upoznati svoje vlade.

Zajedničku izjavu prihvatile su i potpisale: Privredna komora Albanije, Spoljnotrgovinska / Vanjskotrgovinska komora BiH, Privredna komora Crne Gore, Hrvatska gospodarska komora, Privredna komora Moldavije, Stopanska komora Makedonije, Privredna komora Srbije, Gospodarska zbornica Slovenije.

Bh. štand najposjećeniji

Shodno iskazanom interesu bosanskohercegovačkih poduzeća za suradnju sa Kosovom, s privrednim subjektima iz BiH na Općem međunarodnom sajmu Priština 2009. (od 2. do 5. juna) i ove je godine učestvovala Privredna / Gospodarska komora Federacije BiH u okviru dogovorenih aktivnosti nosilaca zajedničkih poslova po projektima komora u BiH

Bh. poduzeća izlagači koji su se predstavili ove godine na sajmu su: Energoinvest d.d. Sarajevo, Mandeks Široki Brijeg, Scame Široki Brijeg, TT Kabeli Široki Brijeg, Jafa-Jasa 4 Srebrenik, Nova Forma Šamac, Feniks Travnik, Lasta - Zvečevo Čapljinina, Kontinental Kiseljak i Čelik Kreševo.

Ova sajamska manifestacija inače je najveći privredni događaj na Kosovu, koji se održava na 3.000 kvadratnih metara zatvorenog izložbenog prostora. Na sajmu su se predstavila i poduzeća iz Albanije, Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Makedonije (kolektivni nastup), Grčke, Italije, Austrije, Njemačke, Velike Britanije i dr. Na sajmu je učestvovalo oko 100 izlagača od čega 40 % stranih i 60 % proizvođača sa Kosova.

S obzirom na to da Kosovo još uvijek nema razvijene velike proizvodne kapacitete, bh. proizvođači imaju veliku mogućnost plasmana svojih proizvoda u ovoj zemlji. Navedeno se moglo vidjeti i na terenu - postojao je zaista veliki interes kosovskih privrednika za bh. kompanije i njihove proizvode. Potražnja je za proizvodima metalske, elektro, prehrambene, drvne i drugih industrija. Svoja predstavništva na

Kosovu imaju: Žica Sarajevo, Violeta Tomislavgrad, Lijanovići Široki Brijeg, Meggle Bihać, Bimal Brčko, Rafinerija ulja Modriča, Nova forma Šamac, Dallas Sarajevo, Energoinvest Sarajevo, FDS Sarajevo, Bosnalijek Sarajevo, Fis Vitez, Vispak Visoko, Feniks Travnik, Elektrokontakt Sarajevo, Mandeks Široki Brijeg, TT Kabeli Široki Brijeg.

Kompanija Mandeks je dogovorila isporuke novih količina svojih proizvoda, TT Kabeli su pronašli kupce za svoje proizvode, a Energoinvestovi stručnjaci tamo već rade na osnovu ranije ugovorenih poslova.

Razgovori su, između ostalih, vođeni sa predstavnicima Elektroprivrede Kosova, Termoelektrane, velikih građevinskih kompanija, sa trgovcima na veliko, te predstavnicima rudnika Trepča, kamenoloma i dr.

Tome je, u velikoj mjeri, pridonijelo i gostovanje bh. privredne delegacije na Javnom servisu Kosova, kojom prilikom su izlagači imali priliku predstaviti svoje kompanije, proizvode, kao i poslovne namjere na tržištu Kosova.

Kao veliki problem suradnji privrede BiH i Kosova prepoznate su vize za poslovne ljude Kosova, kojima za dolazak u BiH treba garantno pismo i odlazak u ambasadu BiH u Skopje po vizu.

Iako ukupni obim razmjene nije velik, BiH ostvaruje suficit. U razgovoru sa Besimom Beqajem, predsjednikom Privredne komore Kosova, i njegovim suradnicima rečeno je da BiH ima veliku šansu da njene kompanije znatnije učestvuju u razvoju i izgradnji Kosova. Privredne komore nisu zadovoljne obimom robne razmjene i prijedlog je da treba tražiti više oblike saradnje (zajednička ulaganja, kooperacija i nastup na trećim tržištima) kao i to da se prosljede opravdani zahtjevi kompanija nadležnim institucijama BiH - o problemima u priznavanju dokumenata koji prate isporuku robe, te pomenutom viznom režimu za građane Kosova. Imajući u vidu sve pogodnosti ovog tržišta: njegovu blizinu, veliku potražnju za svim vrstama robama, uspostavljene veze, potpisnica CEFTA sporazuma, konkurentnu cijenu naših roba na spomenutom tržištu, vrlo je važno omogućiti i pomoći našim kompanijama da povećaju svoje prisustvo na Kosovu, da češće učestvuju na tenderima i dr.

Šemsa Alimanović
s.alimanovic@kfbih.com

„Strateški pravci razvoja metalske i elektroindustrije FBiH za period 2009-2014. godina”

U fabrici pumpi i prečistača Pobjeda — Tešanj, sredinom juna, održana je rasprava o razvoju metalske i elektroindustrije u sljedećih pet godina

Sastanku posvećenom ovoj važnoj razvojnoj temi u BiH prisustvovali su članovi ekspertnog tima - direktori uglednih kompanija, predstavnici Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije i Saveza sindikata metalaca BiH, te potpredsjednik P/GKFBiH i predsjednici kantonalnih privrednih komora, kao i predstavnici sredstava javnog informisanja, a moderator je bio Ramo Buđevac, predsjednik OUMEI.

Cilj rasprave je bio definisanje prvog materijala (draft 1), koji tretira problematiku razvoja metalskog i elektrosektora u FBiH. Naime, Privredna / Gospodarska komora FBiH je preduzela aktivnosti da, u suradnji sa Federalnim ministarstvom energije, rudarstva i industrije, aktuelizira i inovira dokument „Strateški pravci razvoja MEI”, kao projekciju za period 2009-2014. godina. Na bazi informacija, prikupljenih od članova ekspertnog tima i drugih izvora, sačinjen je zbirni materijal — draft 1, kao inicijalni materijal, u kojem je pokušano:

- Analizirati dokument za period 2003-2008. godina u smislu utvrđivanja stepena ostvarenosti strateških pravaca u metalском i elektrosektoru FBiH;
- Dati analitičku ocjenu uzroka neostvarenja nekih ciljeva predviđenih razvojnom strategijom;
- Komentirati postojeći dokument, sa osvrtom na sadašnje stanje u sektoru MEI;
- Komentirati postavljenu razvojnu strukturu za

protekli period;

- Dati osvrt na moguću projekciju razvoja ili procjenu razvojnih ciljeva do 2014. godine, u skladu sa realnim pokazateljima privrednih resursa, kao i očekivanom trendu u naznačenom budućem periodu.

- Koordinacioni tim cijeni da ovaj dokument ne treba nuditi razvojne ciljeve u kvantificiranim pokazateljima, zbog:

- Postojeće recesije i poremećaja poslovnih relacija;

- Kratkog roka i minimalnih finansijskih sredstva za izradu dokumenta;

- Istovremenog postojanja više dokumenata koja tretiraju, na izvjestan način, ovu oblast, a koji bi trebali biti u sinergiji.

Uvodničar je prezentirao materijal, koji je i podijeljen učesnicima, a predočio je i alternativu za naziv dokumenta:

- „Prijedlog pravaca razvoja Sektora metalske i elektroindustrije kao prilog razvojnoj strategiji FBiH i BiH”

- “Prilog strategiji razvoja FBiH i BiH kroz prijedlog razvoja industrijskog sektora”

To je i prihvaćeno kao kvalitetnije rješenje u odnosu na “strateške pravce razvoja” u prvobitnom nazivu.

U raspravi, koja je bila izuzetno kvalitetna i trajala duže od tri sata, učestvovali su svi prisutni. Sastanak je ocijenjen uspješnim, a naredne aktivnosti bi trebale dovesti do finalnog materijala, koji bi trebao imati svoju upotrebnu vrijednost.

Nafija Šehić-Mušić
n.sehic@kfbih.com

Federacija BiH u korak s vremenom

Javno-privatno partnerstvo je model ulaganja privatnog novca za stvaranje nekog javnog dobra ili pružanje javne usluge. Javno-privatno partnerstvo (JPP) je kao model poznato još iz vremena Rimskog carstva kada su mnogi javni radovi, kao što su gradnja tržnica i javnih kupališta, izvođeni davanjem koncesija privatnom partneru.

Javno-privatno partnerstvo se opet javlja u 16. i 17. vijeku, a posebno u 19. vijeku u oblasti javnih radova, npr. gradnje željeznice, ali i pružanja komunalnih usluga.

Novija primjena ovog modela zabilježena je već početkom osamdesetih godina prošlog vijeka u Velikoj Britaniji, kada su davane koncesije za gradnju i korištenje infrastrukturnih objekata. Nakon 1990. godine, mnoge zemlje Evropske unije su prihvatile JPP kao model podsticaja privrede, te bržeg razvoja infrastrukture i javnih usluga. Francuska je bila prva zemlja EU koja je primjenila ta iskustva, a zatim su je slijedile i druge zemlje.

Danas se koristi u svim područjima u kojima se pružaju javne usluge, izvode javni radovi ili koristi javno dobro, dakle slijedi svoju prvobitnu namjenu.

S obzirom na veliki značaj javno-privatnog partnerstva, EU je donijela četiri direktive kojima se reguliše ta oblast i to tzv. tri klasične direktive Works Directive (93/27/EEC), Supplies Directive (93/36/EEC), Services Directive (92/50/EEC), te Utilities Directive (93/38/EEC), a 2003. godine je donijela Smjernice za uspješna JPP, a 2004. Zelenu knjigu o javno-privatnim partnerstvima.

Javno-privatno partnerstvo može se opisati kao kooperacija između javnog i privatnog sektora na području planiranja, proizvodnje, pružanja, finansiranja, poslovanja ili naplate javnih poslova. Javni sektor se tom prilikom javlja kao proizvođač i ponuđač takve saradnje — kao partner koji ugovorno definiše vrste i obim poslova ili usluga koje namjerava prenijeti na privatni sektor i koji obavljanje javnih poslova nudi privatnom

sektoru. Privatni sektor je partner koji traži takvu saradnju, ukoliko može ostvariti poslovni interes (profit), i koji je dužan kvalitetno izvršavati ugovorno dobivene i definisane poslove.

Finansiranje modelima javno-privatnog partnerstva najčešće se koristi u infrastrukturi (npr. ceste, aerodromi, vodovodi, javni prijevoz i sl.) i u izgradnji objekata koji zadovoljavaju javne potrebe (npr. obrazovne ustanove, zatvori, sportski objekti, vojni objekti i dr.).

Pravni okvir JPP projekata može biti veoma različit. S obzirom da terminologija i naziv modela nisu jednoobrazno definisani, u praksi se pojavljuju različiti termini i nazivi. Najpoznatiji ugovorni oblici JPP-a su tzv. "BOT" (Build, Operate, Transfer) i "PFI" (Private Finance Initiative), prema kojima privatno pravno lice svojim sredstvima gradi, održava i upravlja nekim projektom, a na kraju ga vraća javnoj vlasti, te "koncesija", prema kojem privatni partner obavlja na javnom zemljištu građenje i upravlja građevinom od javnog značaja, a za što mu je potrebno dobiti koncesiju, odnosno odobrenje od organa javne vlasti.

Bez obzira na to koji model ugovornog odnosa se u konkretnom slučaju prihvati, ugovorom o JPP se uređuje poslovni odnos između javnog i privatnog partnera, kojim se ostvaruje neka javna svrha.

Ugovor o javno-privatnom partnerstvu je složen pravni posao, koji u sebi, u zavisnosti od prirode projekta, može sadržavati nekoliko osnovnih ugovora (npr. o zakupu, o prodaji, o zasnivanju prava služnosti ili prava građenja, o davanju koncesije, o građenju, o djelu i dr.), koji se temelje na posebnim propisima.

Ugovor o JPP treba, pored ostalog, da sadrži odredbe kojima se reguliše svrha i predmet ugovora, identifikacija rizika i podjela rizika između javnog i privatnog partnera, posljedice neizvršenja ugovornih obveza ugovornih strana, obveze javnog partnera, minimalne standarde koji će se primijeniti pri projektovanju, način i

uslove plaćanja, potpunu transparentnost i obavezu javnog partnera da objavi podatke koji se odnose na vođenje javno-partnerskih projekata, pravo javnog partnera da nadzire provođenje projekta kojeg izvodi privatni partner, vrijeme na koje je ugovor sklopljen, te uslove za produžavanje ili skraćivanje roka ugovora, definisanje vlasništva po prestanku ugovora, pravo javnog partnera da raskine ugovor po diskrecionom pravu i iznos naknade privatnom partneru u takvom slučaju, postupak i način rješavanja sporova proisteklih iz ugovora, pravo privatnog partnera da raspolaže svojim potraživanjima koja ima prema javnom partneru i krajnjem korisniku, pravo privatnog partnera da na treću osobu prenese svoje obveze koje ima prema javnom partneru

Iz navedenog se može zaključiti da je ugovor o JPP, kao složen pravni posao, po svojoj pravnoj prirodi neposredno povezan s građanskim pravom, trgovačkim pravom, upravnim pravom i finansijskim pravom. Ako ugovor o

javno-privatnom partnerstvu isključuje bilo građansko-pravne, trgovačko-pravne, upravno-pravne ili finansijsko-pravne aspekte, takvi ugovori će biti nevaljani, jer se neće moći postići sama svrha javno-privatnog partnerstva, a to je obostrana korist, tj. korist i javnog i privatnog partnera.

Stručnjaci kažu da se javno-privatno partnerstvo koristi

- kada projekt zahtijeva stručnost ili finansijske resurse kojima javna uprava ne raspolaže;
- jer će privatni partner povećati kvalitetu usluge;
- jer će privatni partner brže provesti projekt;
- kada postoji podrška krajnjih korisnika;
- kada postoji tržišna konkurencija u privatnom sektoru;
- kada ne postoje zakonske prepreke za

uključivanje privatnog partnera;

- jer projekt predstavlja mogućnost za ekonomski razvoj lokalnog područja;
- jer projekt pruža mogućnost za inovativna rješenja.

Dakle, uslovi JPP definišu se ugovorom između jedinice lokalne samouprave i privatnog partnera. Za primjenu ugovornih oblika javno-privatnog partnerstva država kreira smjernice.

A kada je riječ o smjernicama i o primjeni ovog modela u Federaciji BiH, u toku je postupak utvrđivanja prijedloga zakona o javno-privatnom partnerstvu.

Tim povodom, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija je, u saradnji s Privrednom / Gospodarskom komorom FBiH, 12. juna u Sarajevu organiziralo prvu javnu raspravu o Prednacrtu zakona o javno-privatnom partnerstvu, koji je utvrdila Federalna vlada.

Pored predstavnika ministarstva Vlade Federacije BiH, ovom sastanku je prisustvovao i veliki broj predstavnika međunarodnih institucija u BiH.

Cilj donošenja ovog zakona je da se u FBiH stvori nediskriminirajući, transparentan i jasan pravni okvir za ulaganje privatnog kapitala u one oblasti u kojima građani FBiH mogu na što bolji način zadovoljavati svoje javne potrebe, odnosno da se utvrde uvjeti pod kojima će domaće i inozemne pravne osobe realizirati projekte u saradnji sa javnim sektorom.

Ovaj zakon je dio odgovora FBiH na izazove ekonomske krize, a omogućava da se na osnovu neiskorištenih velikih javnih resursa, privlačenjem privatnih domaćih i stranih investitora, podstakne rast naše ekonomije i dotok svježeg novca za ukupni razvoj i zadovoljavanje javnih potreba.

Amela Kečo

Piše:
Amela Kečo,
dipl. prav.
a.keco@kfbih.com

Centrotrans Eurolines d.o.o. Sarajevo

Kvalitet i profesionalizam

Grad, jedinstven i neponovljiv, u kojem svaki blaženi pogled je u stanju prepoznati svu uzvišenu ljepotu u razlikama i sve duhovno bogatstvo u osobnosti drugoga. Eto, to je Sarajevo.

Smješteno između planinskih ljepotica Romanije, Bjelašnice i Trebevića, ukrašeno ogrlicom rijeke Miljacke, proteže se duž područja poznatijeg kao Sarajevsko polje.

Ono što je naizgled nespojivo, živi u njemu savršeno jedinstveno kao da drugačije nije ni moguće.

Savremene vrijednosti, "obučene u ruho" tradicionalizma, čine ga jedinstvenim kosmopolitskim centrom.

Odabrati reprezentativ za predstavljanje u ovom gradu je zaista vrlo zahtjevan zadatak. No, uvažavajući vjekovni simbol Sarajeva kao raskršnicu između Istoka i Zapada, te značaj putnih komunikacija među ljudima, odabrali smo izuzetno uspješnu i svima vrlo blisku kompaniju, iz koje nam svakodnevno poručuju: "Putujte s osmijehom".

U posjeti smo Centrotrans Eurolines d.o.o. Sarajevo, a naš sagovornik je mr. sc. Čengić Safudin, izvršni direktor ove kompanije.

Niz godina rada u ovoj kompaniji je iza Vas?

- Tačno. Moj cjelokupni radni vijek, od skoro 30 godina, posvećen je u Centrotransu. U ovoj kompaniji počeo sam kao pripravnik, prošao kroz sve segmente rukovođenja, da bih u zadnjih šest godina obavljao funkciju izvršnog direktora Centrotrans Eurolinesa.

Nesumnjivo je da se radi o izuzetno uspješnoj kompaniji, koja je godinama u društvu najboljih, te s pravom nosi epitet najuspješnije u djelatnosti cestovnog prijevoza putnika u Bosni i Hercegovini. S obzirom da ste član top-menadžmenta, odnosno Uprave društva, predstavite nam "ličnu kartu" Centrotrans Eurolines?

- Početak rada naše kompanije veže se za 1948. godinu, kada se formira državno preduzeće Autoprijevoz, koje se bavilo linijskom prijevozom putnika. Međutim, pod imenom Centrotrans naša kompanija posluje od 1963. godine, kada je došlo

do spajanja tri preduzeća - Drvotransport, Autocentar i Udarnik i formiranja centralnog transportnog sistema, odnosno firme Centrotrans Sarajevo. Sa ponosom ističemo da smo prošle godine obilježili dva jubileja i to: 60 godina postojanja i 45 godina rada firme pod imenom Centrotrans Sarajevo.

Centrotrans Eurolines je u toku svog dugogodišnjeg postojanja organizaciono djelovao na različite načine. Naša kompanija je, u sklopu poslovnog sistema Centrotrans, funkcionirala kao Pogon za prijevoz putnika, da bi nakon donošenja Zakona o udruženom radu djelovala kao OOUR, a nakon kratkog perioda i kao Radna organizacija "Centrotrans Prevoz putnika". Ovaj organizacioni oblik zadržan je sve do završetka rata u BiH, kada firma mijenja naziv u Centrotrans bus, a od 2002. godine posluje pod imenom Centrotrans Eurolines Sarajevo.

Poslujući na domaćem i međunarodnom tržištu prijevoznih usluga, od svog osnivanja izloženi smo tržišnoj konkurenciji. Sva politička dešavanja odražavala su se i na poslovanje ove kompanije. Najteži period je svakako onaj ratni, u kojem je naša kompanija ostala bez 50 vrijednih radnika, a 176 uposlenika je bilo ranjeno. Materijalna šteta prouzrokovana ratnim razaranja iznosi više od 54 miliona maraka. Skoro kompletna vozna park, koji je na početku rata brojao više od 360 autobusa, uništen je ili otuđen.

Međutim, i pored ogromnih gubitaka, prevažodno zahvaljujući menadžmentu i radnicima, Centrotrans Eurolines je uspio da se iz pepela digno, obnovi vozni park, te radionički i kancelarijski prostor i ponovo postane lider u BiH, ali i važan činilac u razvoju cestovnog prijevoza na prostoru jugoistočne Evrope, pa i šire.

Danas Centrotrans Eurolines, u matičnoj firmi, zapošljava više od 530 radnika, raspolaže sa više od 160 autobusa, ima autobaze i autobusne stanice u Sarajevu, Visokom, Ilijašu, Olovu i Kiseljaku. Centroservis, kao organizacioni dio Centrotrans Eurolinesa, kao jedini u BiH, ovlaštenu je serviser za autobuse proizvođača MAN, Neoplan i Isuzu.

Također, Centrotours, koji se bavi turizmom i prodajom aviokarata, postao je jedan od najvećih touroperatora u BiH.

Želim naglasiti da je Centrotrans Eurolines vlasnik i tri kćerke firme: Centrottrade Sarajevo, Centrotrans Istočno Sarajevo i Centrotrans Kakanj. **Centrotrans Eurolines je član najveće asocijacije prijevoznika u Evropi. Sigurno su bili brojni i zahtjevni uslovi koje ste trebali ispuniti za pristup članstvu tako važne asocijacije?**

-Vidite, 1997. godine kada je Centrotrans aplicirao za članstvo u Eurolines organizaciju, odnosno poslije prestanka rata u BiH, mnogi su sa podozrenjem gledali na naše opredjeljenje da se uključimo u raspodjelu dijela evropskog prijevoznog tržišta i postanemo članica "EU u malom". Bili smo svjesni da prijevoznik iz BiH mora ispunjavati sve, ama baš sve uslove ako želi ući u ovu organizaciju. Neophodno je bilo imati edukovan i stručan menadžerski, vozni i radionički kadar. Potrebno je bilo dokazati da ispunjavate sve evropske standarde koji podrazumijevaju nov i suvremen vozni park, poštivanje saobraćajne regulative Evropske unije, obezbjeđenje svih preduslova za sigurno i bezbjedno putovanje, ostvarivanje adekvatne kilometraže u međunarodnom saobraćaju, da ste finansijski stabilni i da vas korisnici - putnici visoko cijene.

Za članstvo u Eurolinesu potrebno je imati tradiciju, znanje i kvalitet. Kao ilustraciju, navodim podatak da su članice Eurolinesa 32 najveće i najznačajnije prijevozničke kompanije iz 29 evropskih zemalja. Biti u tom društvu za nas predstavlja veliko priznanje.

Onda svakako imate na što biti ponosni?

- Svakako da smo ponosni na činjenicu da smo dostigli standarde koji nas svrstavaju, rame uz rame, sa najvećim i najkvalitetnijim prijevoznici-ma u Evropi. Naši partneri su Deutsche touring iz Njemačke, Blagus iz Austrije, Eurolines Belgija, Lasta Beograd, Alsa+Egman iz Švicarske, Ulusoy iz Turske... Centrotrans Eurolines je svojom prepoznatljivošću u kvaliteti usluga ostvario respekt tako da se naše mišljenje u sjedištu Eurolinesa u Briselu, prilikom donošenja odluka, jako uvažava. **Često se iznose različita mišljenja o značaju ljudskih poten-**

cijala za uspješnost poslovanja privrednih subjekata. Kao iskusni privrednik, možete li nam reći koliko je za uspješno poslovanje jedne kompanije bitan ljudski faktor?

- Ljudi su najveće blago uspješnih kompanija. Za svaku kompaniju, pa tako i za našu, jedan od faktora vrijednosti predstavlja pozitivan image i ugled koji kompanija i njeni kadrovi imaju u poslovnom svijetu, kako u BiH, tako i u širem okruženju u kojem djeluje. Ovu vrijednost je najteže izgraditi i postići, za nju je potrebno strpljenje i pažljiv odnos svih uposlenih, ali se isti, zbog nekada malih propusta, može veoma lako izgubiti.

U procesu utvrđivanja vrijednosti kompanije, kadrovi se tretiraju kao nematerijalni dio koji upotpunjuje ukupnu ocjenu vrijednosti Društva. Raspolažemo sa velikim brojem stručnih i kvalitetnih kadrova, specijaliziranih za specifične poslove u cestovnom prijevozu putnika i osposobljenih da, samostalno ili kao tim, upravljaju procesima usluživanja u kompaniji. Nesumnjivo je da kadrovi predstavljaju konkurentsku prednost ove kompanije u odnosu na konkurente u okruženju.

Zakonodavna regulativa kojom je uređena oblast cestovnog, odnosno autobusnog saobraćaja u FBiH i BiH je vrlo složena. Da li je ova oblast, po Vašem mišljenju, uređena u skladu sa zahtjevima tržišta?

- Na početku želim naglasiti da je trebalo dosta vremena, posebno angažmana udruženja pri privrednim komorama koja okupljaju prijevoznike, da bi se, kroz donošenje zakonske i podzakonske regulative, stvorio ambijent za poslovanje privrednih subjekata u oblasti cestovnog prijevoza.

Na nivou Federaciji BiH, dolaskom sposobnih kadrova za pomoćnike ministra u Ministarstvu prometa i komunikacija, prvo Smaila Šarića, a sada i Željka Matoca, uspjeli smo zaokružiti normativne akte koji na adekvatan način reguliraju oblast cestovnog prijevoza putnika u FBiH.

Što se tiče ove materije na nivou BiH ne možemo biti u potpunosti zadovoljni. I pored očigledne potrebe da se na nivou države donese krovni zakon, mi u ovom slučaju imamo nekakva, rekao bih, hibridna rješenja. Preka Udruženja pri-

jevoznika pri Vanjskotrgovinskoj / Spoljnotrgovinskoj komotri BiH, sredinom 2007. godine utvrdili smo tekst Nacrta zakona o cestovnom prijevozu BiH. Tekst ovog zakona radili su predstavnici komorskih udruženja FBiH i Republike Srpske, eksperti sa saobraćajnih fakulteta, predstavnici ministarstava BiH, FBiH i RS. Ono što je bitno naglasiti je da je ponuđeni tekst zakona jednodušno podržan od svih prijevoznika i komorskih struktura sa prostora cijele BiH. Međutim, očito je i u ovome slučaju da ono što je prihvatljivo za privrednike u oba entiteta - nije prihvatljivo za političare.

U ovom trenutku, iako je Udruženje prijevoznika ponudilo usuglašen tekst zakona, resorno ministarstvo je formiralo svoju radnu grupu koja radi na novom tekstu. Nadamo se da će u skoroj budućnosti biti dostavljen Parlamentu, te da ćemo dobiti novi zakon jer postojeći ne uređuje ni minimum onoga što je potrebno u oblasti cestovnog prijevoza.

Centrotrans vrlo često svojim klijentima nudi nove sadržaje usluga, vrlo često ste oficijelni prevoznik sportskih ekipa, sponzori brojnih takmičenja, manifestacija i sličnih događanja. Zašto?

- Menadžment i uposlenici smatraju da je Centrotrans Eurolines društveno odgovorna firma. To znači da je obaveza ove kompanije da doprinosi razvoju sredine, odnosno grada i države u kojoj ostvaruje svoju aktivnost. Ne možete, pružajući usluge ili prodajući svoj proizvod, ostvarivati dobit a zauzvrat dio ostvarene dobiti ne ulagati u tu sredinu.

Zbog činjenice da Centrotrans svoju dobit ostvaruje od prijevoza putnika, odluka Uprave društva je da se dio te dobiti, na posredan način, vrati onima čijim plaćanjem prijevozne karte smo tu dobit i ostvarili. U najvećem broju slučajeva naši korisnici usluga su mladi koji nemaju vlastite prihode. Zauzvrat, mi pomažemo kulturne i sportske institucije. Naše prisustvo je vidljivo kako u organizaciji kulturnih manifestacija tako i na sportskim klupskim, ali i reprezentativnim takmičenjima.

Doprinos turističkoj ponudi grada Sarajeva jeste i vaš City bus — autobus za panoramsko razgledanje grada. Koliko, prema Vašem mišljenju, reklama i sadržajnost ponude, koju prati kvalitet usluga, predstavljaju temelj uspjeha?

- Priča o City busu može poslužiti kao primjer nebrige državnih organa i institucija za obezbjeđenje kvalitetne ponude gostima koji dolaze u Sarajevo, ali i u BiH. Centrotrans je, u želji da turistima koji dolaze u Sarajevo, po ugledu na većinu evropskih metropola, obezbijedio dva otvorena spratna autobusa. Obratili smo se strukturama Grada, Kantona i Turističke zajednice KS da se uključe u ovaj projekat i da pomognu u realizaci-

ji istog. Nažalost, niko od nabrojanih nije se udostojio da odgovori, a kamoli da prisustvuje promotivnoj vožnji.

Neovisno od naprijed navedenog Centrotrans će, i pored finansijskih gubitaka, nastaviti sa pružanjem usluge koja Sarajevo svrstava u svjetske turističke metropole.

Safudin Čengić

Vi ste predsjednik Udruženja prijevoznika u međunarodnom i međuentitetskom prijevozu putnika V/STKBiH, te član Skupštine Privredne / Gospodarske komore FBiH. Recite nam da li i na koji način privredni subjekti koriste ovlaštenja i nadležnosti Komora, kada je u pitanju promovisanje i zaštita interesa?

- U složenoj državi kao što je BiH, očito je da se i na privredne komore dijelom preslikava takvo stanje. Ugled i kredibilitet komora se dovodi u pitanje stalnim opstrukcijama od strane pojedinih državnih službenika, pa i nadležnih ministarstava. Pojedini visokopozicionirani funkcioneri se zalažu za stav da komorska udruženja nisu jedina i da se mora na isti način tretirati i privredne subjekte koji se organiziraju i van komora.

Međutim, neovisno od opstrukcija, smatram da smo, prevashodno zahvaljujući velikom broju predstavnika privrednih subjekata ali i menadžmentu Komore, uspjeli da u velikom broju slučajeva zaštitimo interese članica.

Kako vidite budućnost komorskog udruženja?

- Komora ne smije postati sama sebi svrha. Uposlenici u njoj moraju biti svjesni da svoj rad i angažman moraju posvetiti stvaranju povoljnog ambijenta i uslova za rad komorskih udruženja. Također, neophodno je da organi Komore, na čelu sa predsjednikom, posvete više vremena upoznavanju sa uslovima rada i problemima sa kojima se susreću članice. Na ovaj način stvorit ćemo pozitivnu sliku o aktivnostima Komore i takvim načinom privući veći broj novih članica.

U budućnosti moramo uspostaviti piramidu komorskih aktivnosti, gdje bismo zajednički akumulirali znanje i interese od kantonalnih, preko entitetskih do državne komore. Mnogi problemi su identični za sve privredne subjekte, neovisno od organizacionog nivoa na kome djeluju. Zbog toga nam treba jedinstvena akcija svih komora.

Šta mislite o mogućnosti saradnje Udruženja poslodavaca i privrednih komora?

- Mislim da se previše debatira o djelokrugu djelovanja komora, odnosno Udruženja poslodavaca. Evidentno je da i jedni i drugi imaju svoju ulogu i opravdanje za postojanje. Mjesto i uloga komora jasno je definisana zakonom i drugim propisima. Međutim, moramo biti svjesni činjenice da većina privrednih subjekata, odnosno njihovih predstavnika ima interes za funkcioniranje i komora, ali i Udruženja poslodavaca, tj. aktivni su članovi i jedne i druge organizacije.

Danas je ekonomska kriza dežurna tema svih razgovora. Da li osjećate njen uticaj na poslovanje?

- Utjecaj krize se osjeća kod svih privrednih subjekata pa samim tim i u poslovanju naše kompanije. Kriza u djelatnosti kojom se bavimo počela je da se osjeća još krajem 2008. godine. Došlo je do pada broja putnika, posebno u međunarodnom saobraćaju. Zbog bojazni od gubitka posla pa i boravišta u zapadnim zemljama, znatno je smanjen broj putovanja naših državljana.

Poseban problem svim privrednim subjektima predstavlja kriza bankarskog sistema. Pored toga što su pooštreni kriteriji za dobivanje kredita, najveći problem predstavlja nedovoljna količina novca koji se privrednicima nudi od strane banaka. I mi teško dolazimo do kredita za nabavku autobusa, a bez kupovine novih nema mogućnosti za razvoj i zapošljavanje. U cilju ublažavanja negativnih efekata ekonomske krize, Uprava Centrotansa je početkom godine donijela Program mjera, u kojem je posebno naglašena potreba za smanjenjem svih vrsta troškova, među ostalim i plata uposlenika. Sve te uštede ne smiju utjecati na kvalitet usluga koje ova firma pruža svojim korisnicima.

Koliko je ekonomska kriza raspoređena na sve subjekte u BiH?

- Mislim da aktuelna vlast nema snage, znanja niti vizije kako teret krize raspodijeliti na sve strukture društva i stanovništva. Mnoge su kompanije, zbog smanjenog obima posla, bile prinudene zatvarati proizvodne pogone i druge objekte te otpuštati dio radnike. Jedan broj firmi je ugašeno, a radnici upućeni na berzu rada. To znači da su oni koji su do jučer radili ostali bez osnovnih prihoda za život.

Takva situacija nije u vanprivrednim organizacijama i institucijama, a posebno ne u javnim preduzećima. Uposlenici i budžetski korisnici traže isplatu regresa, povećanje plaća, poštivanje kolektivnih ugovora itd., kao da žive na drugoj planeti. Uopće ne shvataju da je velik broj onih koji su punili budžete upravo zatvorio pogone ili ostao bez posla. Njih ne interesuje ni to što je punjenje budžeta katastrofalno. Jednostavno, smatraju da to nije njihova obaveza i da država treba uzeti kredite i njima isplaćivati ono što oni smatraju da im treba isplatiti.

Na kraju, želim istaći da, iako nema zvaničnih podataka, od ukupnog broja onih koji su ostali bez posla sigurno je njih 99% iz privrednih subjekata. Postavljam pitanje da li se na ovaj način misli prevazići sve izraženija kriza?

Da li smatrate da mediji dovoljno i na objektivan način prenose stavove privrednika o trenutnoj ekonomskoj krizi?

- U posljednje vrijeme, posebno od početka pregovora Vlade FBiH sa MMF-om, u medijima, posebno elektronskim, nema mjesta stavu i mišljenju privrednika o načinu rješavanja i raspodjeli tereta krize. Mediji su prepuni prijetnji sindikata javnih preduzeća, državnih službenika ili budžetskih korisnika da će organizirati štrajk i blokirati rad vladinih službenika, na što predstavnici vlada (kantonalnih, entitetskih...), najčešće nekompetentni niže pozicionirani službenici, svu krivicu za trenutno stanje prebacuju na MMF i druge, s tim što sebe ne svrstavaju u one koji generiraju postojeću krizu.

Pored toga što se od privrednika, odnosno poslodavaca ne traži mišljenje, za ne povjerovati je da se ne traži mišljenje ni od npr. sindikata metalaca, poljoprivrednika, drvoprerađivača i drugih. Očito je da se ne može puno mijenjati, nauditi vlastima, jer štrajkovi završavaju u krugu fabrike ili na ulici, ali kada to rade državni službenici ili budžetski korisnici onda se blokira vladina zgrada, a time i država.

(U narednom izdanju Glasnika predstaviti ćemo kompani "Cimos TMD" d.o.o. Gradačac)

Usvojen Prijedlog zakona o akcizama

Zastupnički dom i Dom naroda Parlamenta BiH na odvojenim sjednicama usvojili su Prijedlog zakona o akcizama, od čije se provedbe očekuje povećanje prihoda na godišnjem nivou za oko 170 miliona KM, što se najvećim dijelom odnosi na prihode od akciza na cigarete i ostale duhanske proizvode.

Istovremeno, ovim zakonom bi se omogućilo i povećanje prihoda za još oko 120 miliona KM na godišnjem nivou na osnovu dodatne akcize za izgradnju puteva od 0,10 KM po litru goriva.

Kada je riječ o cigaretama, prijedlog zakona donosi novi model oporezivanja, tako da bi kutija cigareta bila skuplja za 0,15 KM po kutiji, dok bi akcize za uvoz sirove i pržene kafe bile povećane za 0,50 KM po kilogramu.

Prijedlog zakona o javnim nabavkama

Zastupnički dom Parlamenta BiH, u drugom čitanju, usvojio je Prijedlog zakona o javnim nabavkama, koji predstavlja poboljšanje procesa javnih nabavki u odnosu na postojeći zakon.

Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uplatama na jedinstveni račun i raspodjeli prihoda i Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sistemu indirektnog oporezivanja u BiH

Zastupnički dom Parlamenta BiH po hitnom postupku usvojio je Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uplatama na jedinstveni račun i raspodjeli prihoda i Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sistemu indirektnog oporezivanja u BiH.

Razmatran Prednacr zakona o javno-privatnom partnerstvu

Radi stvaranja transparentnog, nediskriminatorskog i jasnog pravnog okvira za utvrđivanje uslova pod kojima domaće i inozemne pravne osobe mogu realizirati projekte u saradnji s javnim sektorom, Vlada Federacije BiH je razmatrala Prednacr zakona o javno-privatnom partnerstvu (JPP), što ga je pripremilo Federalno ministarstvo prometa i komunikacija.

Kao predmete JPP, Prednacr zakona definiira izgradnju, sanaciju, rekonstrukciju, upravljanje i održavanje kapaciteta za zadovoljavanje javnih potreba u svim oblastima, a osobito u energetici, rudarstvu, industriji, prometu, komunikacijama, vodoprivredi, komunalnoj infrastrukturi, zdravstvu, turizmu, kulturnom i prirodnom naslijeđu, kulturi i sportu.

Prema konceptu JPP-a, privatni partner ulaže kapital, rad i znanje, a javni resurse i prava. Inače, ovaj zakonski projekt predstavlja dio odgovora Federalne vlade na izazove ekonomske krize i treba doprinijeti stimuliranju ulaganja domaćeg i inozemnog kapitala u javni sektor radi osiguranja višeg nivoa kvaliteta javnih usluga.

Lakše do urbanističkih i građevinskih dozvola

Između Federalnog ministarstva prostornog uređenja i USAID SPIRA potpisan je Protokol o prihvatanju koncepta pojednostavljivanja izdavanja dozvola u oblasti građenja uvođenjem elektronske razmjene dokumenata i upravljanja dokumentima (EDMWS). Uvođenje EDMWS-a omogućava pojednostavljivanje procesa izdavanja urbanističke, građevinske i upotrebne dozvole kroz proces sistema upravljanja dokumentima, razmjene podataka / dokumenata elektronskim putem, nadgledanje, praćenje i kontrola razmjene podataka / dokumenata sa drugim institucijama uključenim u proces dobivanja dozvola.

Dopunjen Zakon o porezu na dobit

Dom naroda Federalnog parlamenta usvojio je Prijedlog zakona o dopunama Zakona o porezu na dobit, kojeg je utvrdila Vlada Federacije BiH.

Kako se navodi u obrazloženju predlagača, bilo je neophodno omogućiti da se na teret rashoda u poreznom bilansu, kod izračunavanja osnovice za plaćanje poreza na dobit, priznaju i rezerviranja za potencijalne kreditne gubitke kod banaka i mikrokreditnih organizacija. Ocijenjeno je da će na ovaj način biti omogućeno jačanje potencijala banaka i mikrokreditnih organizacija.

Prijedlog zakona o jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa

Dom naroda Federalnog parlamenta usvojio je i Prijedlog zakona o jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa.

Ovim zakonskim prijedlogom predviđena je uspostava i vođenje jedinstvenog sistema registracije, kontrole i naplate doprinosa za socijalno osiguranje, uspostava novog sistema izvještavanja o obračunatim i naplaćenim doprinosima, te se propisuje postupak korištenja i zaštite pokazatelja.

Prijedlog zakona o izmjeni Zakona o leasingu

Dom naroda Federalnog parlamenta usvojio je Prijedlog zakona o izmjeni Zakona o leasingu čiji je cilj omogućavanje pružavanja trajanja leasinga.

Istaknuto je da su ove izmjene, koje je utvrdila Vlada Federacije BiH, značajne u uvjetima ekono-

mske krize, kako za leasing društva tako i korisnike leasinga, kada je sve teže otplaćivati kredite.

Strategija razvoja turizma u FBiH

Vlada FBiH usvojila je Strategiju razvoja turizma u FBiH za razdoblje 2008-2018., uvažavajući domaće turističke resurse i kretanja na turističkom tržištu, s ciljem da osigura pozicioniranje FBiH kao prepoznatljive turističke destinacije koja se diferencira na tržištu nudeći tradiciju, te bogatstvo različitosti i raznovrsnosti.

Kako je riječ o dokumentu od naročito značaja za razvoj, ne samo turizma već i ukupnog gospodarstva, te društva u cjelini, posebno se ističe njegova važnost za mogući i očekivani doprinos porastu blagostanja domicilnog stanovništva, povećanju deviznog priliva, porastu domaćeg turističkog prometa i zaposlenosti u turizmu.

Uz ove temeljne ekonomske ciljeve, od ovog strateškog dokumenta se očekuje kreiranje pozitivnog imidža na svjetskom turističkom tržištu.

Dopunjavanje Zakona o posredovanju u privatnom osiguranju

Vlada FBiH je utvrdila i, u parlamentarnu proceduru, uputila Nacrt zakona o dopuni Zakona o posredovanju u privatnom osiguranju.

Predloženom dopunom omogućava se poštanskim operaterima da se bave poslovima posredovanja u osiguranju ukoliko ispunjavaju uvjete koje za to propisuje Zakon i Agencija za nadzor osiguranja FBiH, koja izdaje licence za ove poslove.

Nacrt zakona o fiskalnim sistemima

Nacrt zakona o fiskalnim sistemima, što ga je utvrdila Vlada FBiH, dio je fiskalne reforme unutar koje već uvedeni fiskalni instrumenti (PDV) zahtijevaju tehničko opremanje poreznih obveznika elementima digitalnih i komunikacijskih tehnologija.

Nacrtom se propisuje obveza evidentiranja svakog pojedinačno ostvarenog prometa preko fiskalne kase ili drugog fiskalnog proizvoda, i to neovisno o načinu plaćanja (gotovina, ček, virman, kartica). Ovu obvezu ima svaka osoba upisana u registar za promet dobara i pružanje usluga.

Izmjene Zakona o eksproprijaciji

Izmjenama i dopunama Zakona o izvlaštenju / eksproprijaciji, koje je Vlada FBiH utvrdila u formi nacrtu, preciziraju se pojedine odredbe u pogledu prava i obaveza korisnika eksproprijacije.

Tako je predviđeno da je, prije podnošenja prijedloga za eksproprijaciju, korisnik eksproprijacije dužan javnim oglašavanjem pozvati vlasnika nekretnina

radi sporazumnog pribavljanja nekretnine, a sa zainteresovanim vlasnikom nekretnine korisnik eksproprijacije je dužan pokušati sporazumno riješiti sticanje prava vlasništva nad određenom nekretninom.

Ova odredba je izmijenjena jer neažurna zemljišnoknjižna evidencija i neslaganje zemljišnoknjižnog sa faktičkim stanjem na nekretninama otežava korisniku eksproprijacije identificiranje vlasnika nekretnine, kao i pribavljanje dokaza o tome da je korisnik eksproprijacije prije podnošenja prijedloga za eksproprijaciju pokušao sa vlasnikom nekretnine sporazumno da riješi stjecanje prava vlasništva na određenom nekretninom, što negativno utiče na ažurnost i ekonomičnost čitavog postupka eksproprijacije.

Prijedlog interventnog zakona

Vlada FBiH je utvrdila i po hitnom postupku Parlamentu FBiH uputila Prijedlog interventnog zakona kojim se privremeno, u periodu trajanja stand by aranžmana, uređuje visina plaća i naknada koje nemaju karakter plaća zaposlenih u organima uprave, sudovima, tužilaštvima, izabranih dužnosnika, nositelja izvršnih funkcija i njihovih savjetnika i svim drugim institucijama i ustanovama koje se finansiraju iz budžeta FBiH, kantona, gradova i općina, te plaće i naknade vanbudžetskih fondova, direkcija za ceste i visina tekućih grantova. Odredbe ovog zakona odnose se i na preduzeća s većinskim državnim kapitalom.

Prijedlog zakona, kao izraz potrebe da se smanji javna potrošnja, odnosi se na sve nivoe vlasti u FBiH i predstavlja rezultat višekratnih razgovora sa predstavnicima Međunarodnog monetarnog fonda, kantonalnih vlasti i Saveza gradova i općina FBiH.

Sredstva za naknadu za ishranu za vrijeme rada (topli obrok) mogu mjesečno iznositi do jedan posto od prosječne plaće, a sredstva za regres za godišnji odmor do 50 posto prosječne plaće isplaćene u FBiH prema posljednjem objavljenom podatku Federalnog zavoda za statistiku.

Zakon o zaštiti domaće proizvodnje

Dom naroda Parlamenta BiH usvojio je Prijedlog zakona o zaštiti domaće proizvodnje unutar Sporazuma CEFTA. Ovim zakonom traži se vraćanje pune carinske stope za uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Hrvatske i Srbije, odnosno predviđeno je da se naplaćuju pune carine prilikom uvoza robe iz carinskih tarifa 02, 04, 16.01, 16.02, 20 i 22, porijeklom iz ovih zemalja.

Ove carinske tarife odnose se na proizvode od mesa i mlijeko, voće, povrće, piće i alkohol, te još neke artikle koji se bescarinski uvoze iz susjednih država.

Pripremila: Mira IDRIZOVIĆ

Robni promet sa inostranstvom

U maju 2009. godine ostvaren je izvoz u vrijednosti od 427 miliona KM i uvoz u vrijednosti od milijardu i 10 miliona KM.

U okviru ukupno ostvarenog vanjskotrgovinskog prometa BiH u promatranom mjesecu, postotak pokrivenosti uvoza izvozom iznosio je 42,3%.

U razdoblju 1.-5. 2009. godine, ostvaren je izvoz u vrijednosti od dvije milijarde 95 miliona KM, što je za 23,4% manje u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, dok je uvoz iznosio četiri milijarde 890 miliona KM, što je za 25,4% manje u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

U istom razdoblju postotak pokrivenosti uvoza izvozom iznosio je 42,8%, dok je vanjskotrgovinski robni deficit iznosio dvije milijarde 795 miliona KM. Deficit je za 26,8% manji nego u istom razdoblju prethodne godine. Promatrano po odsjecima SMTK klasifikacije, najveći deficit je ostvaren u odsjeku "Nafta i naftni derivati", u vrijednosti od 461 milion KM (31,4% manje nego u istom razdoblju prethodne godine), dok je najveći suficit ostvaren u odsjeku "Električna energija", u vrijednosti od 201 milion KM (za 181,5% više nego u istom razdoblju prethodne godine).

U pogledu zemljopisne distribucije robne razmjene BiH s inozemstvom, moguće je navesti sljedeće:

U razdoblju januar-maj 2009. najviše se izvozilo u Republiku Hrvatsku i to u vrijednosti od 396 miliona KM, što je u postotku 18,9% od ukupno ostvarenog izvoza, i Njemačku, u vrijednosti od 315 miliona KM, odnosno 15,1% od ukupno ostvarenog izvoza.

U istom razdoblju najviše se uvozilo iz Hrvatske i to u vrijednosti od 726 miliona KM, što je u postotku 14,8% od ukupno ostvarenog uvoza, i Njemačke, u vrijednosti od 554 miliona KM, odnosno 11,3% od ukupno ostvarenog uvoza.

Indeks potrošačkih cijena

Mjesečna deflacija u maju 2009. godine u BiH bila je 0,1%.

Cijene proizvoda i usluga koji se koriste za ličnu potrošnju u Bosni i Hercegovini, mjerene indeksom potrošačkih cijena, u maju 2009. u odnosu na april 2009. godine su bile u prosjeku niže za 0,1%.

Posmatrano po odjeljcima prema namjeni potrošnje prema međunarodnoj klasifikaciji COICOP, u maju 2009. godine u odnosu na april 2009. godine najveća prosječna sniženja cijena bila su u odjeljcima Hrane i bezalkoholnih pića (za 0,6%), Odjeće i obuće (0,6%), Namještaja, kućanskih uređaja i redovnog održavanja kuće (0,3%), Rekreacije i kulture (0,2%) te Stanovanja, vode, električne energije, plina i drugih energenata (0,1%).

U odjeljku Hrana i bezalkoholna pića prosječno sniženje cijena izazvano je padom cijena hrane za 0,7%, dok su cijene bezalkoholnih pića imale rast od

0,3%. Cijene hrane su snižene uslijed prosječnog pada cijena kruha i žitarica za 0,3%, mlijeka, sira i jaja za 0,7%, te ulja i masnoća za 0,4%.

Unutar odjeljka Odjeća i obuća, u maju u odnosu na april 2009. godine, došlo je do prosječnog pada cijena i odjeće i obuće za 0,6%.

U odjeljku Namještaja, kućanskih uređaja i redovitog održavanja kuće snižene su cijene namještaja, ćilima i drugih podnih pokrivki za 0,4%.

U odjeljku Rekreacija i kultura sniženje cijena je nastalo uslijed pada cijena audio-vizuelne, foto i informatičke opreme za 0,3%.

U odjeljku Stanovanja, vode, električne energije, plina i drugih energenata sniženje je izazvano prvenstveno padom cijena plina od 11,6%.

U ostalim odjeljcima je u prosjeku zabilježen rast cijena. Tako je npr. u odjeljku Prijevoza zabilježen prosječan rast cijena od 1,5% uslijed rasta cijena goriva i maziva od 3,4% (u okviru toga su porasle cijene benzina 98 oktana za 4,1%, bezolovnog benzina 95 oktana za 5,5% i dizela za 2,6%).

Rast cijena zabilježen je i u odjeljcima Zdravstvo (0,3%), Alkoholna pića i duhan (0,2%), Restorani i hoteli za (0,2%), te Ostala dobra i usluge (0,1%).

U odjeljcima Komunikacije i Obrazovanje, u prosjeku, nije bilo promjena cijena.

Pad prosječnog nivoa cijena

Na godišnjem nivou u maju 2009. godine u odnosu na maj 2008. godine zabilježen je pad prosječnog nivoa cijena od 1,0%.

U zemljama regiona su, u istom razdoblju, zabilježene značajnije prosječne promjene razine cijena i to: u Hrvatskoj je zabilježen rast od 2,7%, Sloveniji za 0,7% i Srbiji za 10,4%.

U posljednjih 12 mjeseci Hrana i bezalkoholna pića su u prosjeku pojeftinili 0,7%, pri čemu je hrana pojeftinila za 1,1%. Najveći pad cijena zabilježen u okviru grupe ulja i masti od 14,8%, voća za 6,0% i povrća za 13,5%, te mlijeka i mliječnih proizvoda za 4,3%. U istom odjeljku je došlo do poskupljenja u grupama: meso - za 9,6%, riba - za 7,4%, šećer, med i slatkiši - za 4,3%. Od bezalkoholnih pića, u posljednjih 12 mjeseci poskupjeli su kava i čaj za 3,6%, te mineralna voda i sokovi za dva odsto.

Od tzv. režijskih troškova, za posljednjih godinu dana snabdijevanje vodom i različite usluge vezane za stambenu jedinicu su porasli za 5,9% (od toga snabdijevanje vodom je poskupjelo za 5,4% i odvoz smeća za 4,6%); stanarine su porasle za 3,6%, te električna energija, plin i drugi energenti za 5,6% (od toga plin za 4,1% i čvrsta goriva za 13,9%).

Imajući u vidu da ova dva odjeljka zajedno čine više od 50% ukupne potrošnje kućanstava, može se vidjeti da je godišnje povećanje cijena unutar njih doprinijelo ukupnoj godišnjoj inflaciji u BiH više od jedan posto (Hrana i pića za - 0,2% i Stanovanje, voda, el. energija, plin i drugi energenti za +1,4%).

Robna razmjena sa inozemstvom

Federacija BiH je u maju 2009. ostvarila izvoz u ukupnoj vrijednosti 295,99 miliona KM, što je za 7,05 miliona KM ili 2,4% više u odnosu na april ove, odnosno za 120,35 miliona KM ili 28,9% manje u odnosu na maj 2008.

U istom mjesecu ostvaren je uvoz u vrijednosti 675,02 miliona KM, što je za 28,57 miliona KM ili 4,1% manje u odnosu na april 2009, odnosno za 316,56 miliona KM ili 31,9% manje u odnosu na maj 2008.

Učešće FBiH u ukupnom izvozu BiH za maj 2009. je 69,3%, a u ukupnom uvozu 66,8%.

Procenat pokrivenosti uvoza izvozom u FBiH je 43,9% i veći je za 2,8% u odnosu na april 2009., kada je pokrivenost iznosila 41,1%.

Trgovinski deficit FBiH za maj 2009. iznosi 379,02 miliona KM.

Prema KD-u, u maju 2009. najveća vrijednost izvoza, od 257,99 miliona KM, ostvarena je u području D "Prerađivačka industrija", što iznosi 87,2% ukupnog izvoza. Najveća vrijednost u uvozu, od 616,12 miliona KM, ostvarena je u istom području i iznosi 91,3% ukupnog uvoza.

Prema SMTK, u maju 2009. najveće učešće u izvozu ostvareno je u sektoru 6 "Industrijski proizvodi razvrstani uglavnom po vrsti sirovina", sa vrijednošću 83,61 miliona KM, što je 28,2% ukupnog izvoza.

I najveće učešće u uvozu ostvareno je u istom sektoru, sa vrijednošću 148,12 miliona KM, što je 21,9% ukupnog uvoza.

U maju 2009. najviše se izvozilo u: Hrvatsku — 67,75 miliona KM ili 22,9% ukupnog izvoza; Njemačku — 45,16 miliona KM ili 15,3%, i Italiju — 35,17 miliona KM ili 11,9% ukupnog izvoza.

Izvoz u sve ostale zemlje iznosi 147,91 miliona KM ili 50% ukupnog izvoza.

U istom periodu najviše se uvozilo iz: Hrvatske — 135,21 miliona KM ili 20% ukupnog uvoza, Njemačke — 82,02 miliona KM ili 12,2%, i Italije 81,55 miliona KM ili 12,1% ukupnog uvoza.

Uvoz iz svih ostalih zemalja iznosi 376,23 miliona KM ili 55,7% ukupnog uvoza.

Trgovina na malo

U maju ovim istraživanjem obuhvaćena su 1.763 poslovna subjekta.

Ukupan promet u trgovini na malo, sa uključenim PDV-om, u maju 2009. ostvaren je u vrijednosti od 485,07 miliona KM, što je za 1,7% manje nego u prethodnom mjesecu, odnosno za 12,3% manje nego istog mjeseca prethodne godine. U ukupno ostvarenom prometu u trgovini na malo, učešće poslovnih subjekata registrovanih u ostalim djelatnos-

tima, tj. djelatnostima izvan trgovine na malo iznosi 246,65 miliona KM ili 50,8%. Ukupan promet bez PDV-a u maju 2009. iznosi 244,01 miliona KM. Promet od ostalih djelatnosti bez PDV-a poslovnih subjekata registrovanih u trgovini na malo ostvaren u maju 2009. godine iznosi 39,86 miliona KM.

Posmatrano prema pretežnoj djelatnosti poslovnog subjekta, najveće učešće u prometu od trgovine na malo u maju 2009. godine ostvareno je u sljedećim djelatnostima: trgovina na malo u nespecializiranim prodavnicama u vrijednosti od 94,26 miliona KM ili 19,4% od ukupnog prometa u trgovini na malo; trgovina na malo gorivima i mazivima u vrijednosti od 57,45 miliona KM ili 11,8% i ostala trgovina na malo novom robom u specializiranim prodavnicama u vrijednosti od 40,65 miliona KM ili 8,4%.

Posmatrano po trgovačkim strukama, najveći promet od trgovine na malo u maju 2009. godine ostvaren je po grupama: nespecializovane prodavnice živežnim namirnicama 153,97 miliona KM ili 31,7% od ukupnog prometa u trgovini na malo; zatim motorna goriva i maziva 94,87 miliona KM ili 19,6% i željezna roba, boje, staklo i ostali građevinski materijal 44,12 miliona KM ili 9,1%. Učešće svih ostalih grupa u ukupnom prometu od trgovine na malo je 39,6%.

Navedeni podaci odnose se na poslovne subjekte Federacije BiH čije su jedinice u sastavu locirane na teritoriji FBiH.

Poslovni subjekti FBiH čije se jedinice u sastavu nalaze na teritoriji Republike Srpske (47 jedinica), u periodu 1. 1. - 31. 5. 2009. godine ostvarile su vrijednost prometa u trgovini na malo, uključujući PDV, od 28,63 miliona KM.

Smanjenje industrijske proizvodnje

Industrijska proizvodnja u Federaciji Bosne i Hercegovine u maju 2009. godine, u odnosu na prosječnu mjesečnu proizvodnju iz 2008. godine, manja je za 14,1%, u odnosu na proizvodnju iz istog mjeseca prošle godine manja je za 13,2%, dok je u odnosu na april ove godine manja za 2,6%.

Ukupna industrijska proizvodnja u periodu januar - maj 2009. godine u odnosu na isti period 2008. godine manja je za 10,3%, u području rudarstva veća je za pet odsto, kod prerađivačke industrije manja je za 18,0% i u snabdijevanju električnom energijom, plinom i vodom veća je za 2,4%.

Prema glavnim industrijskim grupacijama industrijskih proizvoda u periodu januar - maj 2009. godine, u odnosu na isti period 2008. godine, proizvodnja bilježi povećanje energije za 4,3%, dok je zabilježeno smanjenje intermedijarnih proizvoda, osim energije, za 23,7%, kapitalnih proizvoda za 40,2%, trajnih proizvoda za široku potrošnju za 32,2% i netrajnih proizvoda za široku potrošnju za 3,4%.

EU nije pripremljena za opasnosti internetskog crnog tržišta

Dok Evropska unija planira podsticati učestaliju upotrebu elektroničkih kartica, koje bi trebale zamijeniti skuplje i manje sigurno plaćanje gotovinom, najnovija studija pokazuje da su podaci o kreditnim karticama i bankovnim računima najprodavaniji "artikli" na internetskom crnom tržištu.

Prošle je godine na informacije o kreditnim karticama otpadalo 32 posto podataka do kojih se nezakonito moglo doći na internetu, dok je u 2007. godini njihov odgovarajući udio iznosio 21 posto, pokazala je studija multinacionalne tvrtke za zaštitu podataka Symantec.

Udio dostupnih informacija o bankovnim računima porastao je prošle godine na 19 posto, u odnosu na 17 posto u 2007., navodi se u izvještaju.

Crna internetska ekonomija "posluje" preko internetskih stranica ili, još češće, "chat-roomova", na kojima se lične informacije svih vrsta prodaju po dostupnim cijenama. Symantec je izračunao da se cijene osjetljivih informacija o kreditnim karticama i njihovim vlasnicima vjerovatno kreću u rasponu od 4,5 eurocenti do 22,8 eura (šest centi do 30 dolara).

Cijene variraju ovisno o tačnosti ponuđenih informacija koje, uz uobičajeni broj kreditne kartice, datum njezina isteka i podatke o nositelju, mogu uključivati i PIN i lozinke.

Podaci o bankovnim računima nešto su skuplji i cijene im se kreću od 7,50 do 757 eura (10 do hil-

jada dolara). Najčešća su meta kriminalaca korporativni bankovni računi, zbog velikog prometa.

Hakeri se za prikupljanje takvih podataka služe metodama poput „phishing“ prevara kojima se korisnike usluga elektronske pošte pokušava namamiti da otkriju povjerljive podatke, kao i snimanjem podataka s magnetnih traka na karticama i provalama u baze podataka.

EU je pak Direktivom o uslugama plaćanja i uspostavom Jedinstvenog područja plaćanja eurom (SEPA) nakanila potaknuti učestaliju upotrebu kartica, dok su njezini pokušaji da zakonodavnim inicijativama načne problem sve učestalije zloupotrebe ostali prilično skromni, upozoravaju autori Symantecove studije.

Iako kartičarske kompanije primjenjuju nove, efikasnije sisteme zaštite od zloupotrebe, rizik raste proporcionalno upotrebi kartica. Tako je SAD zemlja s najviše kartica u opticaju (1,3 milijarde, u prosjeku četiri po stanovniku) i ujedno najveći centar ilegalnog „chatanja“ i stranica na kojima se prodaju ukradene kartice.

SAD je također najveći u svijetu „host“ ilegalnih stranica za „phishing“ prevare, s udjelom od čak 43 posto, dok je drugo mjesto pripalo Poljskoj, s udjelom od šest posto. Symantec je u 2008. otkrio više od 55.000 stranica za „phishing“, što je 66 posto više nego u 2007.

Pripremila: M. IDRIZOVIĆ
m.idrizovic@kfbih.com

MJERE SUZBIJANJA KRIVOTVORINA I PIRATSTVA

Evropska komisija uspostavlja novo posmatračko tijelo za suzbijanje krivotvorenja roba ili nelegalnog „skidanja“ sadržaja s Interneta, kao i ostalih vidova kršenja prava na intelektualno vlasništvo.

U četvrtak, 2. aprila, na 2. Konferenciji o krivotvorenju i piratstvu, sastali su se povjerenik za unutarnje tržište i usluge Charlie McCreevy i članovi Evropskog parlamenta i Evropskog opservatorija za krivotvorine i piratstvo.

Povjerenik McCreevy je istakao:

- U borbi protiv kriminala piratstva naš izazov je da se dopunjavaju pravni okvir sa strategijama dizajniranja. Duboko sam uvjeren da nam Evropski opservatorij za krivotvorenja i piratstva daje zeleno svjetlo. Lani smo se sastali radi rasprave o potrebnim mjerama za suzbijanje krivotvorenih roba. Ove godine donosimo konkretna rješenja. Uvjeren sam da će novo tijelo, pored ostalih ini-

cijativa koje smo pokrenuli, pomoći u jačanju borbe protiv krađe intelektualnog vlasništva.

Evropski opservatorij za krivotvorine i piratstvo odgovorio je na hitne potrebe za bolje ciljanu i više fokusiranu provedbu prava intelektualnog vlasništva. Platforma za prikupljanje podataka i podizanje svijesti je olakšala dijalog razmjene pogleda i dijeljenje najboljih praksi u provedbi prava intelektualnog vlasništva između poslovne i nacionalne vlasti.

Krivotvorenja i piratstva, odnosno povrede prava intelektualnog vlasništva, kao što su autorska prava, zaštita znakova, patenti ili dizajn, postaje alarmantan problem naše ekonomije i društva. Krivotvorenja i piratstva imaju razorne posljedice na privredu, uključujući i stvaranje novih radnih mjesta, te zdravlje i sigurnost svih građana.

Istraživanje Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) iz 2005. pokazalo je da se ukupna vrijednost globalne trgovine krivotvorenim robama procjenjuje u visini od oko 200 milijardi američkih dolara.

M. I.

Da li

Crno zlato nestaje?

... i kako sve kao i sunčeva zraka ima svoj početak i kraj...

Da li se zalihe nafte bliže kraju? Da li se najveće svjetske bušotine crpljenjem prazne ili se obnavljaju? O ovim, kao i drugim pitanjima, postoje različita mišljenja, a ona uglavnom zavise od toga sa kojeg se teoretskog stanovišta posmatra nastanak nafte.

Sva ta mišljenja se mogu svrstati u dvije teorije - organsku i anorgansku.

Zastupnici prvopomenute teorije kažu: Više miliona godina prije našeg vremena u jezerima i morima živjele su ogromne količine mikroorganizama, kao što su bakterije ili alge — drugim riječima plankton. Nakon odumiranja, plankton tone na dno mora i jezera. Rijeke koje su se ulijevale u more, donosile su pijesak i mulj i taložile ga na uginule organizme. Porastom debljine taloga mulja i pijeska, tzv. trulog mulja, rastao je pritisak.

Taj mulj se nije mogao razgraditi u vodi, budući da je ona siromašna kisikom, nego se pretvarao u zrnato „majčinsko kamenje“, što je polazni materijal za stvaranje nafte. Ustvari, zbog uticaja anaerobnih bakterija taj se organski materijal (ugljikohidrati i proteini) razgrađivao u tvari iz kojih hemijskim reakcijama nastaju nafta i plin.

Prema mišljenju zastupnika anorganske teorije, nafta je nastala od etina (acetilen), koji je dobiven djelovanjem vruće vode i razrijeđenih kiselina na karbide. Sve te reakcije odvijale su se duboko u utrobi Zemlje. Uz prisutnost nekih tvari, koji su imali ulogu katalizatora, pri visokim temperaturama i pod pritiskom, etin se spajao u više ugljikovodike od kojih se sastoji nafta.

Pristalice ove teorije kažu da spoj od koga se sastoji sirova nafta postoji i u svemiru — riječ je o ugljikovodiku.

Za sada je prihvaćena činjenica da u svemiru ne postoji organski materijal. Ako nafta nastaje bez planktona, samo pomoću pritiska, tada se

zalihe nafte neće ubrzo iscrpiti, već će se same ponovno obnoviti. Tada nafta ne bi više nosila „aristokratsko ime“ crno zlato, jer bi bila toliko česta kao - obična so.

Organska teorija o postanku nafte je dobila naučnu potvrdu, a anorganska blijedu potvrdu istorijskog pokušaja.

No, bez obzira na teoretska stajališta, sve do pred kraj 20. vijeka ljudi su se ponašali kao da su tradicionalni izvori nafte neiscrpnj. Tek su izrazita povećanja cijena nafte i svakako energetske krize sedamdesetih i početkom osamdesetih godina upozorili čovječanstvo da su izvori organskih goriva ipak ograničeni.

U posljednje vrijeme, usljed velike industrijske ekspanzije najmnogoljudnijih zemalja na svijetu Kine i Indije, te drugih zemalja u kojima „galopirajući procesi globalizacije“ i transfer tehnologija potiču novi industrijski razvoj, šire se tržišta i potrošnja energije. Nemoguće je očekivati odricanje od potrošnje ovog energenta u korist racionalnih razmišljanja o štednji nafte.

Poseban problem predstavlja pitanje trajanja poznatih zaliha nafte, odnosno njeno ekonomično crpljenje. Ograničenost najznačajnijeg energetskog izvora, uz stalni privredni razvoj, aktualizira štednju i neizostavno nameće potrebu racionalnog korištenja energije.

Činjenica jeste da su sve mineralne sirovine, posebno one koje se rijetko pronalaze u prirodi, ograničene i da se ne mogu nadomjestiti, ali...

Šta je alternativa? Pa zar dvadeseti vijek nije vijek nafte? A možete li zamisliti i današnji svijet bez automobila, aviona i plastike? Odgovor je zasigurno negativan. Bez informativne tehnologije, svijet bi bio sporiji i vjerovatno skuplji, ali kakav bi tek bio bez nafte?

Kakav će biti?

Amela Kečo

(Nastavak u sljedećem broju)

